

**CENEVRE JEAN JACQUES ROUSSEAU ENSTİTÜSÜ
PEDAGOGLARINDAN ADOLPHE FERRIERE'İN
İZMİR KONFERANSLARI
(1928)**

Hasan TÜRKER*

Öz

Lozan Barış Antlaşması sonrası genç Türkiye her alanda yenileşme adımları attı. Bu alanlardan biri de eğitim oldu. Eğitimde atılacak adımlar için arka arkaya yapılan Heyet-i İlmiye toplantılarından sonra, 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Yasası kabul edildi. Gerek Heyet-i İlmiye kararlarının ve gerekse Tevhid-i Tedrisat Yasasının uygulanması laik ve çağdaş bir eğitim politikasının yolunu da açmış oldu. Yine bu dönemde Türkiye'nin yabancı pedagoğlardan yararlanma arayışlarına yöneldiği de görüldü. Maarif Vekâletinin daveti ile ilk olarak John Dewey, daha sonra Almanya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı danışmanı Dr. Alfred Kühne ve Belçikalı teknik eğitim programları uzmanı Omer Boise Türkiye'ye davet edildiler. Bu üç uzmanın gelişinden farklı olarak İzmir Maarif Eminliği, 1928 sonbaharında konferanslar vermek üzere Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü pedagoğlarından Profesör Adolphe Ferriere'i İzmir' davet etti. 10 Ekim 1928 günü İzmir'e gelen Adolphe Ferriere, ilgiyle takip edilen konferanslarının ardından 25 Ekim günü İzmir'den ayrılarak İstanbul'a gitti. İsviçre'ye dönünce de Türkiye okulları üzerine bir yazı yayınladı.

Bu çalışmada İzmir Maarif Eminliğinin daveti üzerine 1928 sonbaharında Türkiye'ye gelen Adolphe Ferriere'in, İzmir'i ziyareti ve İzmir konferansları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adolphe Ferriere, Eğitim, Konferans, Geleneksel Okul ve Yeni Okul.

**ADOLPHE FERRIERE'S IZMIR CONFERENCES, WHO IS ONE OF
PEDAGOGS FROM JEAN JACQUES ROUSSEAU INSTITUTE IN GENEVA
(1928)**

Abstract

In this study, we addressed Adolphe Ferriere's visit of İzmir and İzmir conferences, who had come to İzmir on 10th October 1928 upon the invitation of İzmir Provincial Directorate of Education.

After Lausanne Peace Treaty, the young Turkey took renovation steps in all areas. Also one of these areas was education. After important decisions were made in Committee of Science meetings which had been held successively for steps to be taken in education, Law on

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, (hturker@deu.edu.tr).

Unification of Education was adopted on 3rd March 1924. Enforcement of both decisions of Committee of Science and of Law on Unification of Education also opened the way to policy of a secular and modern education. Again in this period, it was seen that Turkey had turned towards seekings to benefit from foreign pedagogs. By the invitation of Board of Education, at first John Dewey, and later Dr. Alfred Kuhne who was consultant of the Ministry of Trade and Industry of Germany, and Omer Buyse who was Belgian specialist of technical education programmes, all were invited to Turkey. Differently from coming of these three specialists, İzmir Provincial Directorate of Education invited Professor Adolphe Ferriere, who was one of pedagogs from Jean Jacques Rousseau Institute in Geneva, to İzmir in the autumn of 1928 in order for him to give conferences. Having come to İzmir on 10th October 1928, Adolphe Ferriere went to Istanbul by leaving on 25th October from İzmir where he stayed for two weeks, in pursuit of his conferences which were followed with interest. He published a writing upon Turkey schools when returned Switzerland.

Keywords: Adolphe Ferriere, Education, Conference, Traditional School and New School.

Giriş

Lozan Barış Antlaşması ile egemenliğini uluslararası kamuoyuna kabul ettiren Türkiye, askeri ve siyasi başarısını taçlandırmak, başarısının kalıcı olmasını sağlamak için her alanda çağdaşlaşma adımları attı. Bu alanlardan biri de eğitim oldu. İlk olarak 15 Temmuz 1923'te Ankara'da Birinci Heyet-i İlmiye toplandı. 15 Ağustos 1923'e kadar çalışmalarını sürdüren Birinci Heyet-i İlmiye, eğitim işlerinin bütün yönleriyle ele alındığı, sorunların tartışıldığı ilk ciddi çalışma oldu¹. Cumhuriyetin ilanından yaklaşık dört ay sonra 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Yasası kabul edildi. Bu yasayla, eğitimde Tanzimat döneminden beri devam etmekte olan mektep-medrese ikiliğine son verilirken, laik ve çağdaş bir eğitim politikasının yolu da açılmış oldu. 11 Nisan 1924'te kabul edilen anayasanın 87. maddesi ile de tüm Türk vatandaşları için ilköğretim zorunlu ve devlet okullarında parasız olarak kabul edildi². Yine 1924'te toplanan İkinci Heyet-i İlmiye'de okul programlarında gerçekleştirilecek yenilikler ve öğretim sürelerinin yeniden planlanması kararlaştırıldı³. Hükümet, aynı yılın Ağustos ayında ilkokullarda eğitimin karma olmasına karar verdi. Kızların erkek ortaokullarına devamı serbest bırakıldı⁴.

Geleneksel eğitim kurumlarından ve sistemlerinden kurtulmak isteyen genç Türkiye'nin, yine bu dönemde yabancı eğitim uzmanlarından yararlanma arayışlarına yöneldiği de tespit edilmektedir. Nitekim "*İsmail Safa'nın (Özler) Maarif Vekâleti döneminde, John Dewey'e mektup yazıldı ve Türkiye'ye davet edildi.*

- 1 Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul, 1992, s.19.
- 2 Suna Kili, Şeref Gözübüyük. *Türk Anayasa Metinleri*. Türkiye İş Bankası kültür Yay., Ankara, 1985, s.128.
- 3 Sakaoğlu, a.g.e., s.30
- 4 Sakaoğlu, a.g.e., s.31.

*Dewey'e başvurulma nedeni, demokrasi sisteminde nasıl bir eğitim uygulanması ve demokratik bir topluma uygun öğretmen kadrosunun nasıl yetiştirileceği konusunda fikirlerini almak. Dewey, Maarif Vekâleti Vasıf Bey döneminde, bu teklife sıcak baktığını ve gelebileceğini bildirdi."*⁵ 19 Temmuz 1924'te Türkiye'ye gelerek bir takım incelemelerde bulunan John Dewey, Türk eğitim sistemiyle ilgili olarak bir rapor hazırladıktan sonra Eylül ayı ortalarında ülkesine geri döndü .

John Dewey'in raporunda sunduğu öneriler doğrultusunda 1925 Aralık ayında toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısında alınan karar çerçevesinde, 22 Mart 1926'da Maarif Teşkilatı Yasası kabul edildi. Bu yasa ile Maarif Eminlikleri ve Millî Talim ve Terbiye Dairesi kuruldu⁶. Bu gelişmelerin ışığında 1926-1928 yılları arasında köklü ve ciddi birçok yenilik gerçekleştirildi⁷. John Dewey'den sonra 1925 yılında Alman Sanayi ve Ticaret Bakanı danışmanı Alfred Kühne, teknik eğitim konusunda incelemeler yapmak üzere Türkiye'ye davet edildi. Alfred Kühne'nin ziyaretini 1927 yılında, teknik eğitim uzmanı Belçikalı Omer Boise'nin ziyareti takip etti. Onlar da yaptıkları incelemelerden sonra teknik eğitim konularında birer rapor hazırladılar⁸. John Dewey, Alfred Kühne ve Omer Boise'nin bakanlık daveti üzerine yaptıkları bu ziyaretlerden farklı olarak İzmir Maarif Eminliğinin girişimleriyle 1928 yılının sonbaharında bir başka uzman Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü pedagoglarından Profesör Adolphe Ferriere'in Türkiye ziyareti gerçekleşti.

Profesör Adolphe Ferriere'in İzmir'e Gelişi

1926'da Maarif Teşkilatı Kanunu ile kurulan İzmir Maarif Eminliği tedrisat müfettişlerinden Asım İsmet Bey, 1927 yılının Ağustos ayında İsviçre'nin Locarno kentinde düzenlenen "Yeni Terbiye Konferansı"na katıldı. Burada Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü pedagoglarından Profesör Adolphe Ferriere⁹ ile tanıştı ve kendisini İzmir'e davet etti.

5 Bahri Ata, "1924 Türk Basını Işığında Amerikalı Eğitimci John Dewey'nin Türkiye Seyahati." *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.21, S.3, 2001, s.193

6 Bahattin Demirtaş, "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler." *Akademik Bakış*, C.1, S.2, Yaz 2008, s.161

7 Sakaoğlu, *a.g.e.*, s.s.32-33.

8 Akkutay, *a.g.e.*, s.s.33-56.

9 "Adolphe Ferriere 1897 yılında Cenevre'de doğmuştur. Ferriere, üniversiteden önce kolejde geçirdiği pasif hayatı çok sıkıcı bulmuş, aktif okul fikri ona genç yaşta aşılarmıştı. Ferriere, zamanının okullarından her vakit şikâyet etmişti. Bunun için bir sosyolog olarak yepyeni bir okul sisteminin kurulmasını arzu ve müdafaa etmiştir. Bu istekle 1900'de Almanya'da Dr. H. Lietz tarafından yeni bir okulun açıldığını duyunca hemen oraya koşmuş ve yerinde incelemeler yapmıştır.

Almanya'dan döndükten sonra İsviçre'de açılan bazı okulların yeniletilmesinde önemli rol oynayacağına inanmış ve harekete geçmiştir. 1913-1920'ye kadar Ecole Foyer denilen yeni bir eğitim kurumunda, 1929 yılına kadar başka okullarda öğretmen, müdür veya teknik müşavir olarak vazife almıştır. Bundan başka muhtelif memleketlerin kültür teşkilatını inceleyerek kıymetli raporlar hazırlamıştır.

Sosyoloji doktoru olan Ferriere, aynı zamanda iyi bir öğretmen, kıymetli bir psikolog ve değerli bir pedagoğdur. Bundan ötürü milletler arası eğitim hareketlerinde esaslı çalışmaları olmuştur. Yeni okul hareketlerini perişanlıktan kurtarmak maksadıyla hepsini bir merkeze bağlamak lüzumunu

Asım İsmet Beyin teklifinin ardından Adolphe Ferriere, eski öğrencisi İzmir Kız Muallim Mektebi Usul hocası Mustafa Rahmi Beyin¹⁰ ve İzmir Maarif Emini Fuat Beyin girişimleri sonucunda İzmir'e gelmeyi kabul etti. Adolphe Ferriere, eşi ile birlikte 10 Ekim 1928'de öğle üzeri Pogalya adındaki İtalyan vapuruyla İzmir'e geldi. Kendisini ve eşini İzmir Maarif Eminliği adına, ilk tedrisat müfettişlerinden Musalahattin Ali Bey karşıladı. Karşılama töreninin ardından Musalahattin Ali Bey, misafirlerini kalacakları İzmir Palas Otel'i'ne götürdü. Ertesi gün İzmir Kız Muallim Mektebi Usul hocası Mustafa Rahmi Bey de eski hocasını İzmir Palas oteline giderek ziyaret etti¹¹. Ferriere'i, kaldığı otelde ziyaret eden bir başka kişi de kendisini İzmir'e davet eden Asım İsmet Bey oldu. Bu ziyaretten sonra Asım İsmet Bey, Hizmet gazetesinde Adolphe Ferriere'i tanıtan bir yazı yazdı¹².

Adolphe Ferriere'in İzmir'e gelişini haber veren yerel basın, profesörün vereceği konferanslardan İzmir halkının yaralanmasını tavsiye ederken, küçük bir ayrıntıyı da atlamadığı da görüldü. Bu ayrıntı, elli beş yaşındaki mütevazı giyimli profesörün kulaklarının ağır işitmesinden dolayı diğer insanlarla iletişimini, söylenenleri bir kâğıda yazarak okuması için, eşinin sağlamasıydı¹³.

---

duymuş ve bu maksatla İsviçre'de Milletlerarası Yeni Okul Bürosunu kurmuştur. Ferriere, ayrıca J.J Rousseau Enstitüsünde Profesör olarak çalışmıştır." Dr. H. Fikret Kanad, *Pedagoji Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, C.2, İstanbul, 1948, s.s.201-202

- 10 Bkz.: Mustafa Şahin, Semiha Kalyoncu Şahin, *Mustafa Rahmi Balaban. Hayatı, Eserleri, Mektupları ve Düşünceleri*. Berksav(Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, İzmir 1995, s.17
- 11 Ahenk, Terbiye Mütihassısı şehrimizde konferans verecektir. 11 Teşrin-i Evvel 1928
- 12 "Ben, zamanımızın JJ Roussu'su olan Adolphe Ferriere'in aynı feragat ve mahrumiyet içinde yaşadığına şahit oldum. Her gün ziyaret ve konferanslardan başka dünyanın dört bucağındaki ilim adamlarına on beş yirmi mektup yazan profesörün yorulup yorulmadığını bir münasebetle madama sordum.

Kaşlarını çattı ve müteessirane cevap verdi:

"Burada istirahat ediyor". Dedi. "Eğer bunu çok addediyorsanız Cenevre'deki vaziyeti görerseniz hayret edersiniz. Dünyanın dört bir tarafından mektup gelir. Yeni terbiye sistemlerine dair herkes bir şey sorar, hepsine cevap veririz. Zevcem hastalığı, zafiyeti hep bundandır. Çalışmaktan sıhhatimizi mahvettik."

Biraz durdu sonra safiyane ilave etti:

"Paramız yok ki kâtip tutalım. Biz fakiriz, zevcem para ile maddi şeylerle suret-i katiyede alakadar değildir."

Bu fakiriz kelimesini o kadar tabii ve hatta masumane söyledi ki hayat ve tali'in hakiki büyükler ve ilim adamları için mukadder kıldığı bu gayr-i kabil-i kabul kanun karşısında ruhumda büyük bir isyan duydum.

Evet, onlar böyle bir feragat ve mahvîyetle çalışıyorlar. Daha şayan-ı hayret bir şey varsa yavrularını göremeyen kelebekler gibi fikirlerinin neticelerini, feyizlerini görmeden gözlerini hayata kapıyorlar.

Biz onları tanımıyoruz, onlar cesur insanlar, zengin fikirliler, hakikate, adalete ve insanlığın iyiliğine çalışanlardır. Onlar mütevazıdır ve mesailerinden hiç bir mükâfat beklemezler. Hayatı çok parlak bir nurla tenvir etmekle körleri bile görmeye mecbur ederler. Bu dünyada ekseriyeti teşkil eden cahillerin her biri bu günkü hayatın ne kadar kaba korkunç ve haksız olduğunu görmelidirler. Evet, arzu ve istirahatına hâkim ve galip olan insanlar yaşasın. Bütün dünya onların kalbinde ve bütün beşeri ıstırap ruhlarındadır. Hayatın çamuru ve adiliği zalim ve yalancı onların ebedi düşmanıdır. Bunlar hayatlarını felaketle mücadeleye hasretmişler.(Maksim Gorki -Çalar Saat)

Asım İsmet, "Ferriere ile Beraber", *Hizmet*, 28 Teşrin-i Evvel 1928

- 13 *Hizmet*, "Profesör Şehrimizde", 11 Teşrin-i Evvel 1928

10 ve 25 Ekim tarihleri arasında yaklaşık iki hafta boyunca İzmir’de kalan Adolphe Ferriere’in İzmir konferansları iki bölüm halinde gerçekleşti. İzmir Maarif Eminliğinin hazırlayıp basın aracılığı ile kamuoyuna duyurduğu programa göre Adolphe Ferriere, konferanslarının ilk bölümünü 13, 14 ve 15 Ekim tarihlerinde Erkek Muallim Mektebi’nde verdi. İkinci bölümdeki konferanslarını ise 19-20 Ekim tarihlerinde gerçekleştirdiği Aydın seyahati sonrasında 21, 22 ve 23 Ekim tarihlerinde verdi. Hazırlanan programa göre Adolphe Ferriere’in, ilk bölümde Erkek Muallim Mektebi’nde verdiği konferansların konuları sırasıyla;

13 Ekim Cumartesi günü “Yeni Mektep”, 14 Ekim Pazar günü “Toplu Tedrisatta Alaka Merkezi”, 15 Ekim Pazartesi günü “Mekteplerde İnzibat” olarak duyuruldu.

Konferanslara katılım İzmir’deki tüm ilkokul ve öğretmen okulu öğretmenlerine zorunlu tutulurken, İzmir çevresinde oturan öğretmenlerle birlikte ortaokul ve lise öğretmenlerinin konferanslara katılıp katılmamaları ise kendi arzularına bırakıldı¹⁴.

Profesör Adolphe Ferriere, İzmir’de bulunduğu süre içerisinde yalnızca konferanslar vermedi. O bazı eğitim kurumlarını da ziyaret etti. Örneğin, 13 Ekim Cumartesi günü vereceği ilk konferansı öncesinde Ticaret ve Lisan Mektebi ile Hıfz-üs Sıhha Müessesesini, Sanatlar Mektebini, Sepet Çiçek ve Şaike Mektebi’nin satış şubesini ziyaret etti ve bu ziyaretlerden de oldukça memnun kaldığı görüldü¹⁵.

İzmir konferanslarının birinci bölümünü tamamladıktan sonra Selçuk’a giderek Efes harabelerini ziyaret edecek olan Adolphe Ferriere’i, Aydın Muallimler Birliği, Aydın’da bir kaç konferans vermesi için Aydın’a davet etti. Bu daveti kabul eden Adolphe Ferriere, Türkiye ziyaretinin süresini de on gün kadar uzatma kararı aldı¹⁶. Adolphe Ferriere, 19 Ekim Cuma günü yanında eşi ve tercümanlığını yapan Cenevre Jean Jacques Rousseau Enstitüsü’nden eski öğrencisi Mustafa Rahmi Bey olduğu halde Aydın’a gitti. Aydın Sanatlar Mektebi Tarih Muallimi M. Hulusi Bey’in deyimiyile “19 Ekim günü ve gecesi Aydın müstesna bir gün geçirdi.” M.Hulusi Bey’in bu ziyareti anlatan yazısı Hizmet gazetesinin 24 Ekim tarihli nüshasında yayınlandı¹⁷.

14 *Ahenk*, “Terbiye Mütahassısı Şehrimizde Konferans Verecektir”, 11 Teşrin-i Evvel 1928.

Anadolu, “Üç Konferans. Maarif Emanetinden.” 12 Teşrin-i Evvel 1928

15 *Ahenk*, “İsviçreli Profesör”, 14 Teşrin-i Evvel 1928

16 *Anadolu*, “İsviçreli Profesör”, 16 Teşrin-i Evvel 1928

17 19 Ekim Cuma günü, 15-20 dolayında öğretmen Aydın Muallimler Birliği Reisi Hüsnü Bey başkanlığında misafirlerini karşılamak için Reşadiye’ye (Ortaklar) kadar giderler. Burada Söke öğretmenleri ile birleşerek misafirlerini karşılarlar. Aydın İstasyonu’nda Aydınlı öğretmenlerce coşku ile karşılanan Adolphe Ferriere, buradan otomobil ile kalacağı Madran Otel’ine götürülür. Bir kaç saatlik istirahatın ardından Türk Ocağı’na geçerek, burada eski ve yeni eğitim sistemleri arasındaki farkı anlatan ilk konferansını verir.

Aydın Sanatlar Mektebi Tarih Muallimi M. Hulusi Bey, konferansla ilgili izlenimlerini Hizmet gazetesinde yayınlanan yazısında şöyle anlatıyor. “Konferans salonunda bulunan bütün meslektaşlar konferansı can kulağıyla dinlediler ve not ettiler. Konferansın mevzuu pek değerli ve

Aydın'da bir gece kalan ve iki konferans verip bazı okullarda incelemeler yapan Adolphe Ferriere, 20 Ekimde tekrar İzmir'e döndükten sonra konferanslarına ve incelemelerine devam etti. 21 Ekim günü, ilk tedarisat müfettişlerinden Asım İsmet ve Mansur Tekin beylerle birlikte Misak-ı Milli okuluna giderek öğretmenlerin çalışmalarını ve öğrencilerin durumunu yakından inceleme fırsatı buldu. Misak-ı Milli okulunu ziyaretinden memnun kalan Profesör Ferriere, gördüğü düzen ve tertibi de takdir etti¹⁸.

Maarif Eminliği, Aydın dönüşünde Adolphe Ferriere'in vereceği üç konferansın başlıklarını ve zamanını şu şekilde planlanmıştı.

21 Teşrin-i Evvel Pazar saat 10'da Erkek Muallim Mektebi'nde Muhtelit Terbiye, 23 Teşrin-i Evvel Salı saat 20'de Kız Muallim Mektebi'nde Talebeye Muhasebe, 24 Teşrin-i Evvel Çarşamba 16' da Erkek Muallim Mektebi'nde Talebeye Muhasebe.

Maarif Eminliği, 21 Teşrin-i Evvel Pazar günü gerçekleşen "Muhtelit Terbiye" başlıklı konferansa bütün öğretmenlerin katılımını zorunlu tutarken diğerlerinde serbest bıraktı. Bununla birlikte Maarif Eminliği, son iki konferansın konularının öğrencilerle sohbet olarak belirlenmesine rağmen öğretmenlerin konferanslardan yararlanmalarını tavsiye etmeyi de ihmal etmediği görüldü¹⁹.

Adolphe Ferriere, İzmir'de toplam altı Konferans verdi²⁰. Bunların

---

kıymetli idi. Bir saatten fazla devam eden konferansın hülasai neticesi şudur ki, eskiden tedarisat camiasında amil müesser, muallim olduğu halde şimdiki tedarisatta amil müesser talebe oluyor, talebe muallim mekiine suud ediyor. Bütün dersi talebe hazırlıyor ve bir mevzua dair topladığı bütün malumatı hazırlıyor ve zarflara yerleştiriyor. Bunlar dolaba vazih edilir, icabında bu derslere dair müzakerede bütün ihzar edilen vesaik ortaya serilir. Daha vazih bir surette toplananlardan ve gazetelerden aynı mevzua dair fazla malumat edinenlerden diğerleri de kopya edebilir."

Aynı gece saat sekiz buçukta profesörün şerefine yine Türk Ocağı'nda çay ziyafeti verilir. Madam Ferriere, giydiği zeybek elbisesi ile ziyafete gelir. Saat on ikiye kadar süren ziyafette zeybek oyunları oynanıp, müzik çalınır.

Ertesi sabah saat sekiz buçukta başlayan ikinci konferansta Adolphe Ferriere, öğretmenlere şu soruyu sorar: "Rahlei tedarisatındaki talebeleri nasıl seçebilirsiniz ve ne gibi muhtelif mesleklerle süluk edebileceklerini ne yolda ayırabilirsiniz?" Adolphe Ferriere, konuşmasını bu konunun etrafında sürdürerek zekânın ölçüsü ve karakterinin iyi seçilmesi noktaları üzerinde durur.

Konferanstan sonra, misafirler, yanlarında maarif müdürü Necip Bey de olduğu halde Sanatlar, Yedi Eylül, Gazi Paşa, Cumhuriyet İkmal mekteplerini detaylı bir biçimde dolaşım inceleyerek ayrı ayrı notlar alırlar. Aydın ziyaretini tamamlayan Adolphe Ferriere ve beraberindekileri, karşılama töreninde olduğu gibi yine bir grup öğretmen Karapınar'a (İncirliova) kadar eşlik ederek uğurlarlar.

Aydın Sanatlar Mektebi Tarih Muallimi M. Hulusi, "İsviçreli Âlim Aydın Muallimleri Arasında". Hizmet, 24 Teşrin-i Evvel 1928

18 Hizmet, " Profesör Şehrimizde, Terbiye Mütahassısı Aydın'dan geldi.", 22 Teşrin-i Evvel 1928

19 Ahenk, "Konferanslar", 20 Teşrin-i Evvel 1928.

20 Adolphe Ferriere'in İzmir'de verdiği bütün konferansların metinleri, konferanslarında tercümanlığını yapan Mustafa Rahmi (Balaban) Beyin imzasıyla Fikirler dergisinde yayınlandı.

Fikirler, "Terbiye, Ruhیات, İlim ve Sanat Mecmuası" başlığı altında Ahmet Hikmet'in sahipliği ve müdürlüğü altında 1 Temmuz 1927 yılında İzmir'de yayın hayatına başladı. Fikirler,

beş tanesi Erkek Muallim Mektebi'nde bir tanesi de Kız Muallim Mektebi'nde gerçekleşti (22 Ekim 1928, 5. konferans). Yaklaşık iki hafta süreyle İzmir'de kalan Adolphe Ferriere ve eşi şerefine, şehirden ayrılmadan önce 24 Ekim akşamı Karşıyaka Muallim Mektebinde bir ziyafet verildi. Ziyafette, ordu müfettişi Fahrettin(Altay) Paşa, İzmir Valisi Kazım (Dirik) Paşa ve İzmir Maarif Emini Fuat Bey de hazır bulundular. Profesör ziyafette, gördüğü ilgiden, samimiyetten

bir kültür dergisi olarak yayımlanmasına rağmen ilk sayılarından itibaren İzmir maarif teşkilatının da desteği ile dünyadaki pedagojik gelişmelere oldukça geniş yer verdiği görüldü Derginin, 1 Ocak 1929 yılına kadar olan ilk 30 sayısı eski harflerle yayınlandı. Söz konusu tarihten sonra 31. sayı ile birlikte Latin alfabesiyle yayınlandı.

Pedagoji Tarihi adlı eserinde Dr. H. Fikret Kanad, Adolphe Ferriere'in, İsviçre'de kurduğu "Milletler Arası Yeni Okullar Bürosu"nun Mustafa Rahmi Balaban ve Hakkı Baha Pars'ın yardım ve gayretleriyle İzmir'de de bir şubesinin açıldığını ve Fikirler Dergisinin bu kurumun dergisi sayıldığını yazmaktadır. (Bkz.: Dr. H. Fikret Kanad, *Pedagoji Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, 2.C, İstanbul 1948, s.s.201-202.)

İzmir'de yayınlanan ilk dergi olma özelliğine de sahip olan Fikirler, 1936'da çıkan 133. sayıdan sonra dönemin İzmir Valisi Avni Doğan'ın teşvik ve desteğiyle İzmir Halkevi bünyesine katıldı.(Bkz: Mustafa Özsan, "Ege Bölgesi Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları." <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10213.pdf> (Erişim: 23.11.2014)

Fikirler dergisinde pedagoji, sanat, psikoloji, felsefe, edebiyat, tarih ve dil alanında geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilecek nitelikteki yazılara yer verilmesi ve de genç okuyucuların kaleme aldığı şiirleri de yayımlanması onun tutunmasını ve uzun yıllar yaşamasını sağladı. Fikirler, yayın hayatını 1927'den 1950 yılına kadar 23 yıl boyunca sürdüren ve İzmir'de en uzun süre ile yayınlanan bir kültür dergisi oldu.

Fikirler, ilk sayısında maksadını ve mesleğini şu şekilde duyurmuştu:

"Muhterem kariler,

Fikirler, bu gün İzmir'de huzurunuzda çıkıyor. Şekli, tarzı, tertibi, okuyacak güzide sınıfın arzu ve tasavvur edebileceği mükemmeliyeti maalesef ve elbette haiz değildir. Fikirler, bu günkü şekliyle İzmir gençliğini ve güzidelerini tamamen tatmin edemez. Nitekim onu bu hale getirenleri bile kısmen memnun edebildi. Kısmen memnuniyet tabiri ile ifade etmek istediğimiz mana şudur:

Fikirler, güzide ve münevver tabakaya malikiyet itibarıyla memleketin en bahtiyar köşelerinden biri bulunan bir muhitteki boşluğu doldurmak yolunda yapılmış bir teşebbüs ve atılmış bir adımdır. İzmir ve garbi Anadolu, çok feyizli bir gençliği ve çok münevver bir kitleyi sinesinde taşıyor. Türk atisinin azimetini, fedakâratını bariz bir şekilde hissettiren noktalardan biri şüphe yok ki muhitimizdir Fikirler, bu zi iktidar-ı muhitin, bu zinde varlığın ortasına iddialarla çıkamazdı. Hatta onun için isminin nihayetine (ler) edatım ilaveyi zaruri buldu.

Her varlık, muhitinde müspet menfi, cüzi külli bir tesir yapar. Fikirler, nur için, hayır için, fazilet için doğdu. Onlar için ve ancak onlara istinat ederek yaşayacak .. Şu halde tesiri menfi değil, müspettir. Temenni edelim ki, yapacağı bu tesir, aynı zamanda az değil, azda değil çok, pek çok ve pek büyük olsun..

Fikirler'in ilk sayısı gençliğe, irfana hizmet etmek vazifesiyle mükellef bir heyet tarafından memleket gençliğine ve memleket irfanına yeni bir hizmet emeliyle ortaya atıldı.

Bu sayı böyle bir hizmet gayesinde birleşmiş bir tahrir ailesinin gönüllerinden belirmiş bir kancadır. Bu kancanın inkişafı ümidi, ilk mesaiyi doğurdu... Fikirler, bir kaç kişilik bir heyetin değil, doğrudan doğruya İzmir gençliğinin olacağı için ati itibarıyla büyük tekâmüllere namzet olabilir. Atiyi, inkişaflar ümit ettiren atiyi, arkalarında veya yanlarında add ve itlak edenler yanlırlar. O, önümüzdedir; karşımızdadır.

Fikirler, uğrunda hizmet etmek için çıktığı gençlik ve münevver tabaka gibi milliyetçidir. Şu halde münderecatını Garbi Anadolu'nun ve Türk İzmir'in mefkûresi ve şahsiyeti inikâs etmelidir. Bu mefkûre Türk milletinin de mefkûresidir. Bu şahsiyat ise her şeyden evvel Türk İnkılâp ve Türk tekâmülünü ifade ve temsil eder. Birinci sayısından itibaren gençliğimize ithaf ve tevdi edilen Fikirler de, tabii bir surette İzmir'in ve muntkamızın hususiyetleri tecelli edecektir. Tahrir ailemizde, muntkamızı alakadar eden tetkikleri sahifelerimizde toplamayı birinci vazife addeder." Fikirler, C.1, S.1, İzmir, 1 Temmuz 1927,s.1.

ve aynı zamanda kız öğrencilerin yeni hayat ve mesleki varlıklarından memnun kaldığını açıkladı. Daha sonra öğrencilerle, kızların cemiyet hayatındaki görevleri üzerine bir saatten fazla bir süreyle sohbet eden Profesör, öğrencilerin hazırladığı oyunları seyrettikten sonra kendilerini kutladı. Öğrenciler tarafından da kendisine bazı hediyeler verildi. İzmir ziyaretini bu şekilde tamamlayan Adolphe Ferriere, 25 Ekimde İzmir'den ayrılarak Manisa'ya geçti²¹ Manisa ve Balıkesir'de de eğitim camiasına konferanslar veren Adolphe Ferriere, 30 Ekim'de İstanbul'a ulaştı²². İstanbul'da yaklaşık bir hafta kalan ve başta Galatasaray Lisesi olmak üzere birçok okulda müze ve kütüphanelerde incelemelerde bulunan²³ Adolphe Ferriere, Dar-ül Fünun'da 3 ve 7 Kasım tarihleri arasında üç konferans verdikten sonra Türkiye'den ayrıldı. Ülkesi İsviçre'ye vardikten sonra da *Er Nouvelle* adlı dergide "*Yeni Türkiye ve Mektepleri*" başlıklı bir yazı yayınladı.

Adolphe Ferriere'in İzmir Konferansları

2.1 Birinci Konferans:

Yeni Mektepler - İlmî pedagoji Laboratuvarları²⁴

Adolphe Ferriere, ilk konferansını 13 Ekim günü öğleden sonra da

21 *Ahenk*, "İsviçreli Profesör Ferriere Bu Gün Manisa'ya Hareket Ediyor.", 25 Teşrin-i Evvel 1928

22 *Cumhuriyet*, İsviçreli Terbiye Âlimi Şehrimize geldi. 31 Teşrin-i Evvel 1928

23 Adolphe Ferrier, İstanbul'da kaldığı Tokatlıyan Otel'i'nde kendisini ziyaret eden Cumhuriyet gazetesi muhabirine verdiği demeçte Türk eğitim sistemi hakkında şu açıklamayı yapmıştır.

"İzmir'den maada Manisa, Aydın, Balıkesir ve havalisindeki bazı mektepleri gezdim ve muhtelif yerlerde 16 konferans verdim. Çocuk psikolojisi üzerine isnat eden bugünkü terbiye sisteminiz muvaffakiyetle tatbik edilmektedir. Esasen çocuk psikolojisi üzerine isnat eden bu günkü terbiye esası benim vaz etmiş olduğum sistemdir. Bu sebeple bu sistem hakkında tenkidatta bulunmak bana düşmez. Bunu başkalarının tenkit etmesi lazımdır. Eskiden çocuklar bir hamur zannedilir ve kendilerine istenilen şekil verilerek arzu edilen tarzda terbiye edilirdi. Hâlbuki bugün çocuk büyüme üzere bir nebat gibidir. Onun psikolojisi neler dikkate alınarak terbiye edilmelidir? İşte Türkiye'de bu sistemin muvaffakiyetle tatbik edilmekte olduğunu gördüm. Bilhassa mekteplerin ilk devresinde malumatın alaka merkezlerine göre terbiye edildiğini göverek memnun kaldım. En ziyade nazar-ı dikkatimi celb eden şey, Türkiye'de kız ve erkek çocukların bir arada tahsil için atılan hatvedir. Muhtelit tedrisat usulü İsviçre'de tedrici surette tatbik edilmektedir. Fakat bu sistemin Türkiye'de ani ve kati bir kararlarla birden tatbikine başlanmıştır. Bu nokta bilhassa şayan-ı dikkattir."

Muhabirin, "Maarifimizin bilhassa terbiye sistemimizin ıslahı hakkında hükümete yeni bir tavsiyede bulunacak mısınız? Şeklindeki sorusuna da şu yanıtı verir:

"Hayır, yeni ıslahat esasları tavsiye edecek değilim. Çünkü kabul edilen esaslar iyidir. Yalnız Maarif Vekâleti benden inzibata ait bir rapor talep etmişti. Bu raporu yazıp göndereceğim. Bu raporda *teferruata taalluk eden bazı tenkidat serd edeceğim. Mesela el işleri tedrisatında hep ecnebi memleketlerinden alınan modelleri taklit ediyorsunuz. Bana kalırsa modellerinizi kendi memleketinizden intihap ediniz. Çünkü her memleketin kendine mahsus milli zevkleri vardır. El işlerinde ecnebilere aldığınız modeller ekseriyetle Türklerin milli zevklerine tevafuk etmemektedir. Terbiye meselesinde, kabul edilen fenni ve asri sistemden inhiraf etmemek şartıyla Türk milletinin milli seciyesi nazar-ı dikkate alınmalıdır.*" *Cumhuriyet*, "Adolphe Ferriere Terbiye Sistemimiz Hakkında Diyor ki" 2 Teşrin-i Sani 1928.

24 Mustafa Rahmi, "J.J Rousseau Enstitüsünde Profesörlerinden Mösyö Adolphe Ferriere'nin İzmir Konferansları. Yeni Mektepler, İlmî pedagoji laboratuvarları.", *Fikirler*, C.2, S.30, İzmir, 30 Teşrin-i Sani 1928, s.s.3-5.

Erkek Muallim Mektebinde verdi. Konferansın konusu, “ Yeni Mektepler - İlmî pedagoji Laboratuvarları” idi.

Adolphe Ferriere, konferansına, kendisini İzmir’e davet eden Mustafa Rahmi, Asım İsmet ve İzmir Maarif Emini Fuat beylere teşekkür ederek başladı. Adolphe Ferriere, fen bilimlerinde tarih boyunca görülen gelişmelerin sonuçlarının otomobil, sinema, telefon ve radyoyu örnek vererek yeni alınmaya başladığını, bunun da fen alanındaki çalışmaların ilk fütuhât safhasını oluşturduğunu söyledi. Fennin ikinci fütuhât safhasının Biyoloji ve Fizyolojideki gelişmeler sonucunda çocuk ölümlerinin ve hastalıkların azalması olarak gösterdi. Üçüncü ve son safhanın ise yeni gelişmekte olan sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin fütuhât safhası olacağını iddia etti. Bu girişten sonra Adolphe Ferriere, Fen bilimlerindeki gelişim tablosu üzerine Yeni Mekteplerin yerini tayin etmek istediğini söyleyerek konuşmasına şöyle sürdürdü.

“ Yeni Mektepler²⁵, nazariyat ile ilmiyatı birleştirmeyi tecrübe etmektedir. Evvelden nazariyat âlimleri bir tarafta ve nazarı malumattan bihaber, hadsi pedagoglarda diğer tarafta idi. Decroly, Montessori, John Dewey gibi hem nazariyecî, hem tatbikatçı insanlar görününce, terbiyede yeni bir devrenin başlamak üzere olduğu anlaşıldı. Yeni Mektepler, hususi teşebbüslerle meydana gelmiş müesseselerdi. Bunlar otuz sene zarfında büyük rol ifa ettiler. Bir kaç seneden beri resmi mektepler muallimleri de, Yeni Mektepler prensiplerinin resmi mekteplere teşmiline çalışmaktadırlar.”

Adolphe Ferriere, ilk kez 1889 yılında İngiltere’de Secil Reddi’nin başlattığı “Yeni Mektep” kavramını; Dr. Hermann Lietz tarafından 1898’de Almanya’nın, İlsenburg kenti yakınlarında kurulan ve kendisinin de genç bir öğretmen iken görev aldığı Yeni Okulla ilgili deneyimlerinin ve gözlemleri üzerinden şöyle anlattı:

“Ben o zaman eski bir kolejden henüz yeni mezundum. O kolejde notlar veya kitaplar en mühim rolü oynuyordu. Vardığım yeni mektep büyük bir çiftlik içinde idi. Ziraat işleri, oyunlar, açık hava hayatı, marangozluk orada mühim mevki sahibi idi. Dersler yalnız sabah devresinde idi. Akşam mütalaası birçok saatten ibaretti. Bu kâfi geliyordu. Eski mekteplerde sekiz on saatlik kafa ile çalışma yerine açık havada faal bir hayat kaimdi. Ve aynı zamanda çocuklar, imtihanlarda muvaffak oluyorlardı. Bu hal eski mektebin beden ve zihin hıfz-ül sıhhiyesine mugayir olduğunu göstermektedir.

Şimdi İlsenburg’un bir günlük hayatını görelim. Saat altıda kalkıyoruz. Mektebin yakınında bir dere bir çağlayan var. Çocuklar yazın hatta kışın bile bazen buzları kırarak suya giriyorlardı. Sonra içtima ediliyor. Gün musiki ve türkü ile başlıyor. Kahvaltıdan sonra kırk beşer dakikalık dört ders. Dersler arasındaki teneffüslerde çocuklar yataklarını yapıyorlar koşuyorlar. Ve saat onda küçük bir kahvaltı daha alıyorlar. Şimdi bunlar bize pek tabii şeyler değildi.

25 Adolphe Ferriere’nin 30 madde halinde açıkladığı Yeni Mekteplere ilişkin görüşleri Fikirler dergisinin 18. ve 19. sayılarında Ahmet Hikmet imzasıyla yayınlanmıştır. Bkz.: *Fikirler*, C.1, S.18, İzmir, 15 Mart 1928, s.s.12-13. *Fikirler*, C.1, S.19, İzmir, 1 Nisan 1928, s.s.12-13.

Öğlen hava müsait oldukça dışarıda yemek, yemeğin son kısmında bir çocuk hoş bir hikâye okur diğerleri dinler. Yemekten sonra bir müddet istirahat. Her sınıf sıra ile şiirler okur. Bazen büyük talebe musiki yapar. Saat ikiden dörde kadar gurupla el işleri: Marangozluk, bahçe, çiftçilik, resim, modelaj. İkinci kahvaltısından sonra büyük talebenin idaresi altında şahsi mesai öğlen yemeği gibi sade ve fakat bol olan akşam yemeğinden sonra içtimai hayat başlar: Müctemian yapılacak şeylere veya atletik ve oyun müsabakalarına iştirak hususlarında bütün mektep karar verir. Futbol, kış mevsiminde öğleden sonra ve yazın ise akşam oynanılıyor. Uykuya yatmadan evvel bütün talebeye karşı müdür, güzel bir hikâye, güzel bir roman veya tarih-i beşerin heyecanlı sahifelerini veya dünyanın her tarafından alınmış ahlaki parçalar okuyor. İşte İlsenburg'da bir günlük hayat."

Adolphe Ferriere, konferansının son bölümünü Türkiye'ye ayırarak şunları söyledi: "Türkiye talim ve terbiye sistemlerini yenilemek gibi büyük bir iş yaptı. Avrupa'nın eski memleketleri mazinin öyle hatalı ananelerine bağlanmışlardır ki oralarda en basit reformlar bile elde edebilmek pek güçtür. Lakin şunu hiç unutmamalıyız. Bir memleket başka bir memleketin terbiye sistemini tatbik etmeğe kalkarsa çok yanlış bir iş yapmış olur. Esas olan şey şudur. Çocuk ruhiyatını çok iyi bilmek, alelumum terbiye işi pek geniş bir daire olup bir memleketin milli seciye ve evsafi o büyük daire içinde diğer küçük bir dairedir. İşte bu milli seciyeden başlamak ve yine milli hayat içinde kalmak terbiye hususunda pekiyi ve faydalıdır."

2.2 İkinci Konferans:Yeni Mektepler, Alaka (Entere-İnteret) Merkezleri ²⁶

Adolphe Ferriere'in 14 Ekim Pazar günü verdiği ikinci konferansın konusu "Yeni Mektepler, Alaka (Entere-İnteret) Merkezleri"dir. Adolphe Ferriere bu konferanstaki konuşmasında konuya eski ve yeni mektep tartışmaları üzerinden girerek şunları söyledi:

"Eski mektep dışarıdan içeri doğru tesir yapmak istiyordu. Yeni mektep ise çocuğun içeriden dışarı doğru büyümesini ister. Eski mektepte, ekseriye çocuğun canı sıkılıyor ve çalıştırabilmek için ceza usulüne müracaat etmek lazım geliyordu. Bu sebeple çocuklar kendi kendilerini idare etmek ve kendilerinin efendisi olmak istidatlarını kaybediyorlar.

Yeni mektebin çocuk hakkındaki fikri evvelce Pestalozzi tarafından şöyle ifade edilmişti: 'Çocuk nebat gibidir' Fröbel de 'çocuk bahçesi ve bahçıvan' sözlerini kullanmıştır.

Bu itibarla mektep: küçük nebat için lazım olan toprağı harareti ve rutubeti hazırlamak mecburiyetindedir. Ferdi tetkik eden psikolojinin işi işte budur. Sosyoloji ise cemiyetin bütün ihtiyaçlarını nazarı itibara alır. Muallime, psikoloji: Bırakınız

26 Mütercimi: "J.J Rouseau İnstitut" sı Psikoloji Laboratuvarı sabık asistanı İzmir kız Muallim Mektebi Usul Hocası M. Rahmi "Yeni Mektepler Alaka (Entere-İnteret)Merkezleri", Fikirler, C.2, S.31, İzmir, 1 İkinci Kanun 1929, s.s.3-7

çocuk yavaş yavaş büyüsün der. Sosyoloji ise acele ediniz der. Mektep programları iki zıddın (psikoloji ile sosyoloji) arasını bulmaya uğraşmaktadır. Ben bunların her ikisinin de tatmin edilebileceğini zannediyorum. On iki yaşından aşağı çocuklara nebat gibi muamele edelim. On iki yaşından yukarı olanları cemiyetteki vazifelerine göre hazırlayalım. Fakat bu babda şahsiyetin inkişafına müsaade edelim."

Ruhiyatça muhtelif yaşlarda çocukların nelerle alakadar olduklarını bilmek lazım geldiğini söyleyen Profesör Ferriere, bu konuda da şu açıklamalarda bulundu:

"4-6 yaşlarında, entereler dağınıktır. Bu çağda çocuk henüz fikirlerini ve muhtelif enterelerini bağlamaya veya tam ve ahenkli bir iş yapmaya muktedir değildir.

7-9 yaşlarında, kendi şahsiyetiyle münasebettar şeylerle alakadar olur. Etrafındaki büyüklerle veya hayvanlarla ve hoşuna giden şeylerle,

10-12 yaşlarında çocuk, kendisiyle münasebettar olmayan, bazı mevzularla alakadar olur. Mesela tarihi bir sima ile veya büyük bir seyyah ile

13-15 yaşlarında, entere mücerret şeylere teveccüh edebilir. Sarf ile fenlerde tasnif gibi. Sarfa karşı nefret ekseriya bu dersin pek erken okutulmasından ileri geliyor.

Mudil ve güç mücerretlere entere 16-18 yaşlarında başlar. Bu çağda artık eşya âleminde ayrı fikirler âlemi ile alakadardı. Gençler bu yaşlarda sosyoloji, iktisat ilimleriyle alakadar olur."

Buraya kadar teorik bilgiler veren Ferrier, konferansının bundan sonraki bölümünde kendi deneyimleri ve sonuçları hakkında somut örnekler vererek konuşmasını bitirdi.

2.3 Üçüncü konferans: İnzibat²⁷

Profesör Adolphe Ferriere, 15 Ekim günü yine Erkek Muallim Mektebinde üçüncü konferansını verdi. Konferansın konusu bu kez "İnzibat"tı.

Profesör Adolphe Ferriere, inzibatı şöyle açıkladı: *"Bu kelimenin manası hürriyet ve vesayet mefhumlarına temas etmektir. Hürriyetsiz bir vesayet ve velayet esareten başka bir şey değildir. Lakin frensiz ve gemsiz yani velayetsiz bir hürriyette en nihayet anarşi olur. Bu inzibat meselesi bugün yalnız mektep işi değil cemiyetin her safhasına ait bir iştir de. Şimdi bazı memleketlerde fazla vesayet ve sulta var. Kâfi miktarda hürriyet yok. Diğer bazı memleketlerde de fazla miktarda zahiri hürriyet var. Fakat velayet-otoriteye hürmet hissi olmadığından o memleketlerde hakiki terakki yok. Eğer yarının cemiyetlerini bu günün çocukları teşkil edecekse, bunların bu gün mekteplerde velayet ve hürriyet mefhumlarını çok iyi öğrenmeleri icap eder. İnzibat: melikeler arasındaki ahenkten doğar. Bir şahsın his, zekâ ve iradesi arasında ahenk varsa o şahıs inzibata tabi bir surette mütemayillidir."*

²⁷ Mustafa Rahmi, "İnzibat. Profesör Ferriere'in İzmir Konferansları 3". *Fikirler*, C.2, S.33, İzmir, 15 Şubat 1929, s.s.1-5.

Profesör Adolphe Ferriere, pedagogların uluslararası kongrelerde yaptıkları tartışmalardan ve bunların kendi okullarında yaptıkları uygulamalarından örnekler verdikten sonra herhangi bir yerde karşılaşılabilinecek disiplinsizliğin kaynağının şu dört sebepte aranabileceğini ileri sürdü:

“1-Mariz çocuklarda asabi muvazenesizlik

2-Bu asabi hastalığın sebebi ya irsi bir şeydir ya hatalı bir aile rejimidir yahut fakir muhitlerde gıda noksanlığıdır.

Pek şedit bir mesai sistemidir ki; Bunda çocuklar hep birden isyan ederler. Birçok memleketlerde programlar o kadar yüklü ki bunun altında çocuklar ezilir. Bu hal karşısında isyan hemen hemen gayr-i kabili bir şeydir.

3-Muhtelif yaşlarda nasıl bir inzibat usulü takip edilmesi lazım geldiğini bilmemek.

4-Muallimin seciyesi. Eğer muallim kendisi muvazenesiz ise sınıfta inzibatsızlık hüküm sürmeye başlar.”

Adolphe Ferriere, okullarda disiplini sağlayacak formülünü de şu şekilde açıklar: “Grup oyunları ve sporları, dağ gezmeleri izcilerin yaptığı gibi açık havada kamp hayatı, bunlar hep teavünü ve gönül rızasıyla inzibatı temin ederler. Teavün hissini terbiye için mektepte büyük çocuklar, küçüklere oyuncaklar veya ders malzemesi yapıverebilirler de.

Bu sabah İzmir pedagoji müzesinde büyüklerin küçükler için yaptıkları oyuncakları gördüm. Bazı mekteplerde bir büyük çocuğa, bir küçüğü gözetmek ona abla ve ağabey olmak usulü de tecrübe edilmiştir.

Yeni mekteplerde Self-Government usulünün geçerli olduğunu söyleyen Profesör Adolphe Ferriere, Self -Government usulünün esaslarını da şu şekilde açıklar:

“A-Mektebin her şeyinin iyi gitmesi için her çocuğun gayret etmesi

B-Teavün ve tesanütü öğrenmek

C- En kabiliyetli olanları şef olarak seçmek.”

Profesör Adolphe Ferriere’e göre Self -Government usulünün faydaları da şunlardır:

“Evvla muallim jandarmalık vazifesinden kurtulur. Tedrisatla ve çocukların her birini daha derin tanımakla daha ziyade meşgul olabilir. Çocuk için iyiliği de, arkadaşları arasında kendi kendini idare etmeyi öğrenir. Eğer çocuk, egoizmden çıkarak tesanüte varacaksa bu iş için arkadaşlarıyla birçok mücadelelere göğüs germek mecburiyetindedir. Devlet içinde iyiliği vardır. İctimai nizamın zaruretini anlayan vatandaşlar, ancak bu usul ile hazırlanabilir. Görüyorsunuz ki inzibatın iki cephesi vardır.

1-İradenin muvazenesi için uğraşmak. Kaprislere karşı durmak ve azmin dağılmamasına çalışmak.

2-Akıl ahengini temin için çalışmak. Batıl şeylere yanlılıklara karşı durmak. Hislerin ahengini temine çalışmak. Budalaca kinlere, vatandaşlar arasına nifak saçan şeylere karşı mücadeleye etmek.

Hülasa: fertte olduğu gibi cemiyette de inzibat demek ahenk demektir."

2.4 Dördüncü Konferans: Muhtelit Terbiye²⁸

Adolphe Ferriere, konuşmasına Muhtelit/Karma Eğitim sisteminin doğuşunu günün sosyal ihtiyaçlarından kaynaklandığını söyleyerek başladı. Ferriere, I. Dünya Savaşı ile birlikte günlük yaşamdaki koşulların değişmesine bağlı olarak kadınların çalışmaya mecbur kaldığını, günlük yaşama katıldığını bundan böyle kız ve erkek öğrencilerin okullarını ayırmanın artık mümkün olmadığını söyledi. Ferriere, karma eğitim sistemine geçişle birlikte okullarda kız ve erkek öğrencilere cinsel eğitimin verilmesi gerektiğini ve bu eğitimin de nasıl verilebileceğini de şöyle açıkladı: "Bu cinsi terbiyeye çocuklar Tabiat Tarihi derslerinde hazırlanabilir. Bitkilerde ve hayvanlarda çoğalmanın nasıl olduğu anlatılır. Lakin insanlık söz konusu olunca bunu bütün sınıfa hitaben açıklamak pek doğru değildir sanırım. Çünkü çocukların bazısında cinsi his erken uyanır bazısında geç.... Bu mesele çocukların cahil kalmaması (için) on iki yaşlarına doğru ferdî bir surette söylenebilir... Bazen bunu kızlara anneler ve oğullara babalar yaparlar. Bazen de öğretmen, mektep müdürü veya doktor yapar... Cinsi terbiye için sade dersler kâfi değildir; buna vasıtalı yollardan da varmaya uğraşmalıdır."

Adolphe Ferriere, karma eğitim sisteminin İsveç, Finlandiya ve Hollanda gibi Kuzey Avrupa ülkelerinin yanı sıra İspanya ve İtalya'da bazı okullarda son otuz yıldan beri uygulandığını açıkladı. Ferriere, bununla birlikte karma eğitim sistemine bazı itirazların geldiğini söyledi. Bu itirazları Amerika'da Stanley-Hal'in, kızların bulunduğu sınıflarda derslerin seviyesinin düştüğü, İngiltere'de Roddi'nin, erkeklerin daha zor derslere ihtiyacı varken kızların zor derslere ihtiyaçlarının olmadığı, Almanya'da ise Foeiter'in, kızların erkek tarzına ve erkek merhametsizliğine düştükleri gerekçelerine dayandırdıklarını açıkladı. Bu itirazları kabul etmeyen Ferriere, bu itirazın karma eğitim sistemine ve yeni okullara değil, geleneksel okulların varlığına yapılması gerektiğinin söyledi.

1900'lerin başında Amerika'da Moor ve Burt'ın yaptığı anketlerin kadın ve erkek arasındaki farklılıkları da ortaya koyduğunu anlatan Ferriere, karma eğitimin kız ve erkekleri aynı rejime tabi tutmak olmadığını, kızlar arasında bile birbirlerinden başka tiplerin var olduğunu, yapılması gerekenin kadın ve erkek arasında hukuksal eşitliği sağlamak olduğunun altını çizdi. Konuşmasının son bölümünde sözü Türkiye'ye getiren Ferriere, bu konuda da şunları söyledi:

"Pek mükemmel olan muhtelit terbiye usulünü kabulünüzden dolayı sizleri tebrik ederim. Çünkü Türk vakar ve sakinet sahibidir. Dini ruhiyat noktai nazarından

28 Mustafa Rahmi." Profesör Ferrier'in İzmir Konferansları, Muhtelit Terbiye 4" *Fikirler*, C.2, S.34, İzmir, 1 Mart 1929, s.s.6-10.

denilebilir ki: İslamlık Arabistan çöllerinde doğmuştu. Öne sürdüğü kadın erkek ayrılması prensibi Arabistan iklimine mahsus olan ateşin şehvet temayülüyle mücadele endişesinden ileri geliyordu. Diğer birçok dini tedbirler gibi bu da sihi endişe ile öne sürülmüştü. Lakin şimdi Türkiye’de, Türk ırkının bu tedbire ihtiyacı yoktur. Hatta daha ileri gidilerek diyeceğim ki: bu nevi tedbir tehlikelidir bile. Çünkü öyle içtimai şartlar içinde yaşıyoruz ki her cinsin faaliyeti zaruri olarak birbiriyle karışmaktadır. Sağlam ve mert bir ırkta kadın ve erkek mazinin bu gibi ananesini yakıp geçer ve istikbalin sahibi olurlar”.

2.5 Beşinci Konferans: Kızların Terbiyesi²⁹

Profesör Ferriere’in, 23 Ekim Salı günü Kız Muallim Mektebi’nde verdiği konferansın konusu; öğrenci ile sohbet olarak belirlenmişti. Kalabalık bir öğretmen grubu, askeri ve mülki erkânın da ilgi gösterdiği konferansa Profesör Ferriere, kız öğrencilere şöyle seslendi.

“Hanım kızlar

Ben bu muhasebemi profesörleriniz ve askeri ve mülki erkân huzurunda vermekle beraber bu akşam bilhassa sizlere hitap, sizleri alakadar edecek meselelere temas etmek istiyorum...

Ben bu akşam size muhterem cemiyette kadının ve bilhassa hanım muallimlerin oynayacağı rolden bahsetmek istiyorum. Kadın şimdiki âlemde gittikçe daha ziyade artan bir rol oynamaktadır. Evvelden kadın: fakir tabaka arasında iş hayvanı gibi, zengin tabaka arasında da lüks eşya gibi kabul ediliyordu. Şimdi ise kadın, ailede gerçek yerini almıştır. Kadın hayatını harici işle kazanmak mecburiyetinde kalmış olsa bile unutmayalım ki o, yarının annesidir. Bu gün kadın erkek eşit sayılmaktadır. Bununla beraber hukuken ve haysiyetten olan eşit bir iş bölümü de icap ettirmektedir. Kadın evin dâhili iktisadını, erkek harici iktisadını temsil eder. Bundan başka kadın küçük çocukların doğal bir mürebbisidir. Kadın bu sıfatıyla erkek çocuklardan istikbalin cumhuriyetçi vatandaşlarını ve kızlardan yarının anneleri teşkil eder. İşte modern hayatta kadının asıl rolü, ideal bir toplumda kadının bütün varlığını anne olmak işine hasretmelidir. Fakat bir cemiyette kadınlar, erkeklerden daha fazla ise ve yahut ailesini geçindirmek için erkeğin çalışması kâfi gelmezse bu takdirde kadınların da çalışması icap eder.”

Bu durumda kadının ezilmemesi ve annelik görevini ihmal etmemesi için gerekli yasal önlemlerin alınmasını gerektğini söyleyen Ferriere, Amerika ve İsviçre gibi ülkelerde yarının anneleri olacak kız öğrencilerin bu rollerine hazırlanışlarından örnekler verdikten sonra sözü karma eğitim sistemine getirip sunları söyledi:

“Bütün sınıflarda karma eğitim sisteminin uygulanması yolunu tutmuş bir memlekette sınıfta iki cinsin beraber olmaması, mühim ahenksizliğe sebep olur. Ayrı ayrı

29 Mustafa Rahmi, “Profesör Ferriere’in İzmir Konferansları, Kızların Terbiyesi(Kız Muallim Mektebi)”5. Fikirler, C.2, S.35, İzmir, 15 Mart 1929, s.s.2-5.

terbiye edilmiş genç kızlar ve erkekler, bilahare hayatta iyi ve tabii arkadaşlık edemezler. Bunun içindir ki karma eğitime tıpkı bir evdeki kız ve oğlan kardeşler gibi en küçük yaştan başlamak lazımdır. Bununla beraber muhtelit terbiye usulünde muallim gözlerini dört açmalıdır. Çünkü sınıfı bulandırabilecek bazı çocuklar bulunabilir. Bunlar ekseriya cümlei asabiyesi bozuk çocuklardır. Bunlardaki muvazenesizliğin sebebi aranılmak icap eder. Eğer muallim teşhis edemezse bir doktora da müracaat edebilir. Bazen bu sebep irsi olabilir, o zaman iyi etmesi pek güçtür.... Eğer muvazenesizliğin sebebi ailevi ahvalden mütevellit ise böyle çocuklar iyi edilebilir. Bir mektep ne kadar yüksek bir ahlak muhiti yaratmış ise muvazenesizleri o kadar iyi ıslah edebilir.

Muhtelit terbiyenin muvaffakiyetle tatbiki iki şart bağlıdır. Küçükten başlamak ve muvazenesizleri atmak. İkinci şart da faal terbiye usulünü tatbiktir. Ancak bu usul iledir ki hem kızlara hem oğlanlara adilane muamele edilebilir. Çünkü hem kızlar arasında hem oğlanlar içinde pek muhtelif mizaçlar bulunabilir.

Evvəlki gün sabahleyin ben bir ilk mektepte (Misak-ı Milli) küçük kızlarla küçük oğlanların faaliyetindeki başkalığı gördüm. Erkek çocuklar kumdan dağlar yapıyorlardı. Bunlar toprağı kazmayı ve sonra dağ yapmayı seviyorlardı. Kızlar bu dağcığın üstüne ağaçlar dikeyor ve renklerle süslüyorlardı. Bir kısım erkek çocuklarda tünel açıyor ve tren yürütüyorlardı. Bizdeki çocuklarda böyle yapıyor. Çocuklar her yerde bir. Faal usul bu suretle herkese kendisine mahsus işi verir. Mektep temsillerinde ve bayramlar için sınıflar hazırlamada da böyledir. Muhtelit terbiyeye en mühim bir yardımcı da Self-goverment usulüdür. Bu usulde herkes kendinin yapabileceğı bir vazife yüklenir. Büyümüş insanların hükümetiyle çocukların hükümeti arasındaki birincilerde kumanda edenler yalnız erkeklerdir. İkincilerdeki cumhuriyetlerde kızlardan da pek mükemmel şeflere rast gelinmektedir. Muhtelit terbiyenin dördüncü bir enteresan noktası da arkadaşlarını himaye ve yardım edebilecek çocukları keşfettirmeye yaramasıdır. Hangi çocuklar da babalık ve analık hissini daha ziyade olduğu anlaşılır. Arkadaşlarını sevk ve idare eden çocuklara rast gelirsenez bunlara muallim olmayı teşvik ediniz. Fertleri, kendi istidatlarına göre iş tutmuş olan millet ne mesuttur. Fakat işlerin en muhteremi terbiye işidir.

Eflatun der ki: yeryüzünde ilahi bir iş varsa terbiyedir. Buna ehil olanları arayıp bulmak pek mühimdir."

2.6 Altıncı Konferans: Seciye ve Neticeleri³⁰

Adolphe Ferriere'in Erkek Muallim Mektebi'nde vereceğı son konferansın konusu daha önceden "Talebeye Muhasebat" olarak belirlenmişti. Ancak okul müdürü Hikmet Bey, kendisinden seciye/karakter üzerine bir konuşma yapmasını isteyince, Ferriere, konferansının konusunu "Seciye ve Neticeleri" olarak belirler.

30 M.Rahmi, "Profesör Ferriere'in İzmir konferansları, Seciye ve Neticeleri", *Fikirler*, C.2, S.36, İzmir, 1 Nisan 1929, s.s.1-4.

Ferriere, konuşmasında ilk olarak genç öğretmen adaylarına, şu tavsiyelerde bulunur: “Terbiyecinin işi, mermer ile değil ruh iledir. Terbiyeci çocuğun karakterini, bir mermere olduğu gibi istediği şekli veremez ve vermemelidir. Ona büyüme yolunda olan bir nebat gibi muamele etmelidir. Binaenaleyh biz terbiyeciler her şeyden evvel, terbiyelerine memur olduğumuz çocukları tanımaklığımız lazımdır. Çocuğun hislerini ve zekâsını ve azm-i iradesini, kuvvetini, nasılsa öylece keşfedebilmekliğimiz icap eder. İrade veya zekâsı, bize zayıf görünen çocuk karşısında haksızlıktır. Bizim vazifemiz, onun mahiyet ve tabiatını keşfederek yükselmesine yardım etmektir.

Ferriere, daha sonra “Terbiyede takip ettiğimiz gaye nedir? Diye sorduktan sonra bunun yanıtını da şu şekilde verir: “Çocuğu hisçe zenginleştirmek, zekâ ve muhakemesini daha aydınlaştırmak. İradesini daha kavi ve daha mukavim yapmak...”

Çocuklar arasında değişik tiplerin var olduğunu söyleyen Ferriere, bu tipleri ve özelliklerini de şu şekilde açıklar: “Bazıları iptidai tiptir ve daima böyle kalacaktır. Bunlar ecdadımız olan ilk insanlara benzerler. İlk insanların hasseleri keskin ve elleri maharetlidir. Mücazat korkusu mükâfat ümidi ile harekete gelirler. Nizam ve kanun tesirinden kolayca sıvışır, üstlerinde kontrol yok ise vazifeyi yapmamak için bunu fırsat bilirler. Bunların etrafına başka tip çocuklardan kontrolcü ve şef dikmek lazımdır. Şeflerine ve kendilerini idare edenlere mernuityetleri varsa bunlar, pek fedakâr amale olabilirler. Taklitçi tiplere çocuklar arasında da rast geliriz. Bu tiptekiler bir zümreye mensubiyetle müftehirdirler. Bunlarda şeref hissi yüksek bir derecededir. Kendi zümrelerinden biri tahkir edilmiş olsa bunu şahuslarına yapılmış bir tahkir addederler. Memnuniyetle taklit ettikleri için mektepler nazarında bunlar iyi talebelerdir. Garpta iyi talebe, fena talebe deyince birinciden taklitçi tip, ikinciden de nizama riayet etmek istemeyen havasi tip anlaşılır. Fakat fertçi tipler de ekseriya fena talebeden sayılıyor. Bunun içindir ki birçok büyük adamların tercümei halleri, onları fena mektepliler arasında gösteriyor. Bu iki nevi çocuğu ayırmayı bilmeli ve fertçilere kendi fikirlerine göre iş yapmak imkânını vererek bazı mesuliyetler yükletmelidir.

Faaliyetlerini, kendilerinden daha küçük arkadaşlarına yardıma çevirmek suretiyle bunların hutkam temayüllerine karşı mücadele edilebilir. Self -government usulünde bunlar iyi şefler olabilirler. Bazıları iyi mürebbi de olabilirler. Adetleri pek az olan diğer bir tipte muhakemelerdir. Bunların zihni tekâmülleri ekseriya batidir. Çünkü kendilerine emir olunan şeyi iyi anlamaksızın kabul etmezler...

Çocuklar, beşeriyetin geçirdiği devreleri yaşadıklarından tekâmülleri hali hazır tiplerinden birinde tevakkuf edebilirler. Binaenaleyh önümüzdeki çocukların hangi tipten olduklarını tetkik edebiliriz. Bununla beraber bu babta şu esas öne sürülebilir.

5-7 yaşına kadar havas

7-14 yaşına kadar taklitçi

14-21 yaşına kadar hats ve fakat nadir

21 yaşından sonra rasyonel-akılcı

Şimdiye kadar salim-normal çocukları söyledim. Birçok muvazenesizler de vardır ki bunlarda melekelere biri diğeri zararına büyümüşdür. Havasi tipte, hassaların temin ettiği şeylerden zevk duyma, kolayca şehvanîyetperestliğe dönebilir. Taklitçi tipte eğer taklit hissi ve rahat yaşama endişesi zekâyı tehdit eder gölgelendirir ise o zaman fert, mürteci olur ve her türlü terakkiye karşı durur.

Yalnız kendi kafasıyla gitmek isteyen ve başkalarına faydalı olan ananeleri hiç nazarı itibara almayan fertçi tip ise ya isyana veyahut mutaassıp bir mistizme mütemayil olur. Bu muvazenesiz fertçiler arasında fikirleri katiyen fül ile neticelenmeyen mucitler ve harikulade metafizikçiler bulunur. Kendilerindeki akıl ve muhakemenin kendi ruhlarını öldüren tipleri de görüyoruz. Bunlar dar bir materyalizme düşmektedirler. Görüp dokundukları maddenin ötesinde hiç bir şey kabul etmek istemezler. Müdrikati havastan öteye geçmezler.

Bu saydıklarımın anırsınız ki çocuklar arasında türlü türlü tipler var. Kendinizi hangi tipten olduğunuzu da düşünebilirsiniz. Her birimiz havasi taklitçi, fertçi muhakemeli tiplerin mahlûtu olmakla beraber alelumum, bunlardan biri bizde hâkimdir. Fena saatlerimizde ne tip olduğumuz meydana çıkar. İyi saatlerde ise iyi evsafı tahakkuk ettirmeye uğraşırız. Kendimizi iyi tanımak istidatlarımıza göre iş tutmayı ve seciyemizin kuvvetlerine armonize ettirmeyi yani ahenktar kılmayı temin eder. Kız muallim mektebindeki hemşirelerinize verdiğim konferansta dediğim gibi, talebemiz üzerinde kudretimiz işte bu seciye ahengiyle mepsuten mütenasiptir. Yani o konferansta demiştim ki muvazenede bir seciyenin şuaları çocukların iliklerine kadar işler. Bu çocuklar büyüyünce kuvvetli ve millete yardıma kabiliyetli bir nesil olurlar."

Adolphe Ferriere, bu konuşmasıyla İzmir konferanslarını tamamlarken kendisini dinleyen öğrencilere son olarak şöyle seslenir: "Muhasebem burada bitiyor. Son söz olmak üzere de gösterdiği hüsnükabulden dolayı müdürünüz Hikmet beye teşekkür ederim. Sizlerden herhangi biriniz de bir gün Cenevreye J.J Rousseau pedagoji enstitüsüne tahsile gelirse orada samimi bir kabul göreceğinizi temin eylerim."

Adolphe Ferriere'den Yeni Türkiye ve Mektepleri³¹

Adolphe Ferriere'in, İsviçre'ye döndükten sonra kendi dergisi olan Er Nouvelle'de Türkiye gezisini değerlendirdiği ve bazı tavsiyelerde bulunduğu görüldü. Söz konusu değerlendirmesinde Ferriere, Doğu milletlerindeki uyanışa dikkat çektikten ve uygarlığın insanlığın ortak malı olduğunu savunduktan sonra Yeni Türkiye ile ilgili izlenimleri hakkında şunları yazdı:

"Bütün inkılapçıların yapmak istedikleri şey de umumun malı olan bu hakikatlerle milli seciye arasında terkipler yapmak, milli kitlelerin evsaf ve ihtiyaçlarına muvafık hukuku tanzim etmek daha mesut bir hayata müsait kanunları vücuda getirmektir.

31 Ahmet Hikmet, "Adolphe Ferriere'den Yeni Türkiye ve Mektepleri.", *Fikirler*, C.2, S.37, İzmir, 15 Nisan 1929, s.s.7-8.

Gazi Mustafa Kemal ve ona tam bir hulûs ile bağlanan fikir güzideleri de meseleyi böyle kavramışlardır. Tabirin bütün manasıyla bu zevat faal adamlardır. Faaliyetlerinin yegâne gayesi milletlerinin refahıdır.

Onların gayretleri üç cepheden yürümektedir.

A) Menfi Cephe: Maddi manevi cihetten muzır görünen bilcümle mazi miraslarından uzaklaşıyor. Ancak teceddüt düşmanları nezdinde haizi itibar olan ve kadim zamanların alameti bulunan fes ile yaşamak kaldırılıyor. Ancak ufak bir güzide zümrenin okuyup yazmasına müsait olan eski Arap harfleri milletin umumi terakkisine mani olduğu için bazı ufak tefek tadilat ile bunun yerine Latin harfleri ikame ediliyor. Daima irtica membaı olan ruhani teşkilat artık hükümet himayesine nail olamıyor. Hukuki sahada hükmü kalmamış manasız kanunlar yerine İsviçre Kanunu Medenisi gibi en sade en açık kanunlar kabul ediliyor.

B)Umumi hakikatler cephesi: Her yerde her zaman doğru ilmi nazariyat ile teknik tatbikata yer veriliyor. İlim adamları seviliyor, dünyanın en seçili ilim kitapları tetkik olunuyor, mümkün olan her sahada asri fen kabul ediliyor.

C)Milli Cephe: Hususi seciye ve meziyetleri nazarı dikkate alınmak şartıyla milletin ihtiyaçları esasına müstenit yeni bir cemiyet kurulmak isteniyor.

Bu iş prensipleri her sahadan daha ziyade sıhhat ve fikri takip ile halkın terbiyesi umumiyesine tatbik edilmiştir. Göreneğin, mihanikiyetin mahsulü olan eski terbiye meşum bir hiçlikti.

Türkiye’de her şeyin yeniden yapılması lazımdı, orada tepeden tırnağa kadar her şey, evvela kâğıt üzerinde bilahare şeniyet yeniden tanzim olunuyor.

Eski mektep ruhani nüfuz ve hareme yer veriyordu. Yeni mektepler talebenin faaliyeti, talebenin kendi kendilerini idareleri, cinsleri arasında muhtelit terbiye, izci teşkilatı gibi dört prensibi ilk hamlede kabul ettiler.

1926’ da³² John Dewey, ile Omer Bois Türkiye’ye davet olundular. John Dewey, Türkiye maarifi hakkında mühim bir rapor verdi. Omer Bois, meslek mektepleri hakkında yapılacak ıslahatın esaslarını tespit etti. Nazari ilim ile onun tatbikatı sahasında bunları sayıyoruz.

Millet işlerine gelince; bu faaliyetlerin gayesi ırkın esaslı vasıflarına istinat ile halkı zenginleştirmek ve yükseltmektir.

Şu terbiye prensiplerinin Türkiye’den daha iyi tatbik edildiği bir yer görmedim: Terbiye hariçten dâhile yapıştirılan bir takım kaideler mecmuası değil, dâhilden harice doğru yayılan muntazam bir nema inkişafıdır. Her terbiyenin esası çocuğun sıhhi ruhi muvazenesi, her terbiyenin gayesi içtimai, iktisadi, ahlaki zaruretlerdir. Bu esas ile gayesi arasında terbiyenin vazifesi çocuğa benliğine tasarruf iktidarını vermek, hakikat ve adalet aşkı alan böyle bir ruh ile millete, cemiyete, insaniyete hayırlı adamlar yetiştirmektir.

32 * 1924 olması gerekir.

Ahlaki, bedeni sıhate malik, huzur sahibi kimseler için, mektepte kız ve erkek cinslerinin tefriki faydasız, hatta tehlikelidir.

Bunlar için cinsler arasında muhtelit terbiye tabii bir haldir. 1924'te³³ Mustafa Kemal'in ordusu Yunan müstevlilerini denize döktükten sonra, bu esaslı inkılâbın yerleşmesi için bir kalem darbesi kâfi gelmişti.

Bu zamandan itibaren her adımda bir, yeni mektepler inşa olunuyor. Bu hareket şu zaruri hazırlıkları icap eder:

1- Yeni usullere göre yetiştirilmiş muallim mektebi muallimleri

2- İzmir'de gördüğüm gibi büyük muallim mektepleri (Çevriyi yapan Ahmet Hikmet'in notu: Acaba muallim mekteplerine muhtelit terbiye ne zaman müyesser olacak?)

3- Bu gün hali faaliyette olan muallim ve muallimlere tatil kursları-Türkiye'de bu sahada büyük işler yapılmıştır.-

4-Yeni mektepler için yeni binalar, yeni mektep vesaiti

5-Mütehassıs ve teknisyenlerin yetiştirilmesi. Fertleri teşhis edecek ve infiradı terbiyeyi inkişaf ettirecek melekeler ihzarı

Geri ve gayr-i tabii çocuklar için hususi mektepler tesisi. Bunlardan biri sağır, dilsiz ve körler için Doktor Kemal Necati beyin idaresinde Decroly usulü ile tedrisat yapmak üzere Karşıyaka da tesis edilmiştir.

Yeni Türkiye zimamdarları bütün bu zaruretleri anlamış ve birer birer tatbik etmekte bulunmuşlardır.

İlk mekteplerde Decroly usulü ile tedrisat yapılmaktadır. Bu programın orada tatmamamı ile tatbik edildiğine şahit olduk. Gördüğüm ilk mekteplerde talebe müşahede defterleri, küçük terbiye müzeleri vardı. 13 Teşrin-i Sani tarihli Jurnal Dö Jenev de de yazdığım veçhile, daha dün İslami akidelerle kadınlarını hareme kapayan bu mucize memleketinin mekteplerinde muhtelit terbiyenin tatbik edildiğini gördüm. Çocukların kumlar üstünde taştan, çamurdan dağlar yaptıklarını, dağların üstünü küçük dallı ormanlarla örttüklerini, renkli tozlarla göller çayırıklar yaptıklarını köprü kurduklarını, tüneller, şoseler açtıklarını gördüm. Çocukların mevsimle alakadar tohumları bizzat ekerek bahçe işleri ile de meşgul olduklarını gördüm.

Bir derste bulundum ki, mevzuu, tavuk, ördek, leylek idi. Kırk kadar küçük çocuk resimlerini yaparken, sanki bu iyi hayvanlar-yalnız leylek hariç-yapılan işi biliyorlarmış gibi rollerini mükemmel ifa ediyorlardı. Yalnız yerinden uzaklaşan leylek doğru vaziyete getirilmek istendiği vakit etrafındakileri uçup kaçmakla tehdit etmişti.

33 1922 olması gerekir.

Derslerde muallim ve muallimelerde ne canlı gayretler vardı.

İzmir erkek muallim mektebinin nısıf daire şeklindeki kademeli sinema ve konferans salonu şimdiye kadar Avrupa'da söz söylediğim salonların en büyüğü idi. Konferanslarımda burası yalnız muallimlere değil, halk ile de tamamen dolu idi. Matbuat muhasebelerimi neşrediyordu. Fakat umumun hahişli nazarlarını dolduran alaka, ve o kadar isticial içinde konferanslarımı tutmak için çalışan eller daha şayanı dikkat idi....Türkler ne istediklerini, nereye gideceklerini biliyorlar. Garptan mülhem oluyorlar, fakat onu mümkün olduğu kadar az kopya ediyorlar. Her zaman her yerde doğru olan ilmi hakikatleri alıyorlar, fakat iş vasıtalarını millet ve memleketlerinin ihtiyaçlarına tatbik ediyorlar. Milli, mahalli güfteler, danslar , halk bilgisi taharrilerine ehemmiyet veriyorlar....

Türk vatanında her şey vaatlidir. Irkın itidal, kuvvet ve metanetinden; munsıf, sakin fakat aynı zamanda vazih ve metin tefekküründen gelen bu vaatler eğer tamamıyla tutulursa Yeni Türkiye Cumhuriyetinden çok şeyler beklenmelidir.

Çocuk ruhiyat ve terbiyesi sahasındaki tecrübelerime istinaden bunu temin ederim: Eski medeniyetler için Türk mekteplerinin birer model olacakları muhakkaktır. Belki bir gün bu medeniyetler Türk mekteplerini kendilerine rehber ittihaz edeceklerdir.

Bu mekteplerin ekseri muallimleri yeni metotları kavramışlardır.”³⁴

34 Ahmet Hikmet, a.g.m.”, *Fikirler*, C.2, S.38, İzmir, 1 Mart (Mayıs olması gerekir) 1929, s.s.2-5.

Sonuç

Cumhuriyetin ilk yıllarında az sayıda okul ve çok azı eğitimli olan on bin civarında ilkokul öğretmeni vardı. Genç Türkiye, bu tabloyu değiştirebilmek amacıyla bir yandan çağdaş eğitim sistemlerini benimseyip hayata geçirme uğraşı verirken diğer yandan da yabancı uzmanlardan yararlanma yoluna gitti. Bu amaçla Maarif Vekâleti ünlü bazı isimleri Türkiye'ye davet ederek onlardan yararlanmak istedi. Bu sayede hem öğretmenleri hem de genç öğretmen adaylarını çağdaş eğitim sistemleri ve onun temsilcileriyle buluşturmaya çalıştı.

Bu amaçla davetli olarak Türkiye'ye gelenlerden biri olan Adolphe Ferriere'in verdiği konferansların ana konusunun "Yeni Mektep" ve "Yeni Terbiye" anlayışının olduğu görüldü. Onun savunduğu Yeni Mektep uygulaması fikri ileriki yıllarda Türkiye'de gerçekleştirilen Köy Enstitüleri projesini çağrıştırmakla birlikte, Yeni Mektep anlayışı Avrupa'da, ağırlıklı olarak varlıklı aile çocuklarının devam ettiği özel okullarda hayata geçirilmişti. Avrupa'da devlet okullarından daha çok özel okullarda uygulanan Yeni Mektep sistemi yaparak, yaşayarak öğrenmeyi sağlayan bir sistem olarak dikkati çekmişti. Böylelikle öğrenci derslerde daha aktif hale gelirken, öğretmenin rehber rolünü üstlenmesi Türkiye'nin 2005'den itibaren hayata geçirdiği yapılandırmacı modeli anımsatmaktadır.

Türkiye'de yaklaşık bir ay kalan Adolphe Ferriere, yaptığı incelemeler sırasında gördüğü ve kendisinin de savunduğu eğitimde çocuk psikolojini dikkate alan prensibin, Türkiye'nin benimsediği yeni eğitim sisteminde başarılı bir şekilde uygulanmasını beğenmiş ama en çok da Türkiye'nin, bir çırpıda ilköğretimde karma eğitim sistemine geçişinden etkilenmiştir. Bununla birlikte Adolphe Ferriere'in, eğitimde başka ülkeleri taklit etmek yerine, kendi özüne bağlı kalması gerektiğini tavsiye etmekten sakınmadığı da anlaşılmaktadır.

Adolphe Ferriere'in, ülkesi İsviçre'ye döndükten sonra yazdığı "Yeni Türkiye ve Mektepleri", başlıklı bir yazıda ve "Aktif Okul Tatbikatı", adlı kitabının ikinci baskısında Türkiye okullarına yer vererek Türkiye'ye olan ilgisini sürdürdüğü sonucuna ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

I. Süreli Yayınlar

Ahenk

Anadolu

Cumhuriyet

Fikirler

Hizmet

II. Kitaplar ve Makaleler

AKKUTAY, Ülker, *Milli Eğitimde Yabancı Uzman Raporları Atatürk Dönemi*, Avni Akyol Kültür ve Eğitim Vakfı ,Ankara, 1996.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi(Başlangıçtan 1999'a)*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1999.

ATA, Bahri, "1924 Türk Basını Işığında Amerikalı Eğitimci John Dewey'nin Türkiye Seyahati." *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.21, S.3, 2001.

DEMİRTAŞ, Bahattin, "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler." *Akademik Bakış*, C.1, S.2, 2008.

KANAD, Dr. H. Fikret, *Pedagoji Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, 2.C, İstanbul 1948 .

KİLİ, Suna, GÖZÜBÜYÜK, Şeref, *Türk Anayasa Metinleri*. Türkiye İş Bankası kültür Yayınları, Ankara, 1985.

SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

ŞAHİN, Mustafa, ŞAHİN, KALYONCU Semiha, *Mustafa Rahmi Balaban. Hayatı, Eserleri, Mektupları ve Düşünceleri*. Berksav (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı), İzmir, 1995.